

مجله حقوق

دوفصلنامه

دوره ۴، شماره ۹، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

بررسی راهکارهای حقوقی استخراج و معامله ارزهای دیجیتال و رمز پایه (مجازی):

خلأهای حقوقی و راهکارهای پیشنهادی: شیما نادری، مجید مطلبی

و اکاوی مبانی فقهی فور و تراخی در اخذ به شفعه: مرتضی رحیمی

دستاوردها و چالش های تعدد و تکرار جرم در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

مصوب ۱۳۹۹ با رویکرد کاربردی: ابوالفتح خالقی، زهرا میرزائی

آثار قرارداد انتقال تکنولوژی در حقوق ایران: افشین مجاهد

تبیین اصل اطلاع رسانی در پرتو آیین رضایت قبلی کنوانسیون روتردام ۲۰۰۳

:محمد مبینی فر، مرضیه فتحی برناچی

جایگاه کمیسیون های حل اختلاف در دعاوی فی مابین سپاه پاسداران انقلاب و شهرداری تهران

:محمدرضا یزدی، مجتبی سالک رازی

آثار و شرایط اعاده دادرسی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، محمدرضا بوربور

آثار فسخ نکاح در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان: میثم سبحانی

تحلیل ساختار حقوق کودک در ایران: بررسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک بر مبنای

پیمان نامه جهانی حقوق کودک: مریم شعبان

رابطه توهین و آزادی بیان در پرتو قانون مجازات اسلامی و قانون مطبوعات: امیرحسین قضائی علمداری

اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه ای در شغل وکالت: رستم علی اکبری، یاسر شاکری

تکثرگرایی دینی در قانون مجازات اسلامی: محسن حمیدی پور

آثار و شرایط دادرسی غیابی در حقوق ایران و فرانسه: سید جعفر هاشمی باجگانی، مصطفی افضلی گروه

مسئولیت کیفری دولت ها در قبال جرایم محیط زیستی در پرتو همکاری های منطقه ای و بین المللی: سجاد طیبی

تحلیل عملکرد دیوان بین المللی دادگستری در پرونده نقض عهدنامه مودت ۱۹۵۵ میان جمهوری اسلامی ایران

و ایالات متحده آمریکا: محمد ستایش پور، عیسی پودات

چالش های فلسفی، مفهومی تروریسم در مواجهه با حقوق بشر: نوروز کارگری

تحلیل اقتصادی آثار جاتی ناشی از استفاده اموال با مطالعه حقوق ایران: یداله دادگر، اکرم احسانی

کارکردها و چالش های میانجیگری در ایران (با نگاهی به برخی از کشورهای اروپایی و اسناد بین المللی)

:سید عباس موسوی

حریم خصوصی در نظام حقوقی ایران و اسلام: علی اکبری، مهدی فلاحیان

حقوق زندانیان از منظر فقه امامیه و حقوق ایران با نگاهی به اسناد بین المللی: غلامرضا ایزدپناه، وجیهه ایزدپناه

تحلیل ترور دانشمندان هسته ای ایران از منظر حقوق داخلی و بین الملل: محمدخلیل صالحی، محمد سلمانی فرهمند

آثار قرارداد بیعه عمر از منظر فقه امامیه و حقوق ایران: سید سجاد خالونی تفتی

حمایت از قضات ادارات در عصر سیاسی سازی: ارزیابی استقلال قضائی و ثبات رأی در دادرسی اداری: رضا طجرلو،

محمدجواد شفق، فاطمه مافی

حقوق بزه دیدگان و بزه کاران در قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه: نقدها و چالش ها: صادق فتیلی، ابراهیم مقدم

بررسی و تحلیل تعهد به رعایت احتیاط در حقوق کامن لا: رضا حسین گندمکار، فرزاد کریمی کلمتی

مطالعه تطبیقی ارزیابی هزینه جرم در حقوق کیفری و فقه شیعه: اسماعیل کشکولیان، مهدی نقوی

در آمدی بر نظریه شخصیت حقوقی در فقه امامیه: سید علیرضا امین

بررسی ارکان مسئولیت مدنی شهرداری ها در رویه قضائی: سید وحید میرنظامی، فائزه بهادر

جبران خسارت محکومان بی گناه در حقوق ایران و آمریکا: احمدرضا کنارکوهی، سلامه ابوالحسنی

اهمیت ایجاب در قانون مدنی ایران و اصول قراردادهای تجاری بین المللی: مرتضی جوان سرند

Analysis of Child Rights in Iran: Review of the National Body Convention of Rights of Child Based on the Universal Convention of the Rights of the Child

تحلیل ساختار حقوق کودک در ایران: بررسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک بر مبنای پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک

مریم شهبان

Maryam Sha'ban
PhD in Sociology, Faculty of Social Sciences, University of
Tehran, Tehran, Iran

دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

m69.shaban@yahoo.com
<http://orcid.org/0000-0001-6274-3684>

Abstract

The most important manifestation of any society is the situation of children in that society. When the legal structure of a society is ambiguous, unknown, incoherent, minimal or separate from the social and cultural context of that society throughout history, it indicates the unfavorable situation of children in that society. At the macro level, it indicates the lack of focus of society on sustainable human development and can be a warning to managers and policy makers of that society in relation to the progress and development of society. The present study seeks to study the scientific structures and implementation of children's rights in Iran; The aim of the researcher was to identify the scientific and executive strengths and weaknesses related to children's rights in Iran. The level of research analysis is macro and structural; In this way, all programs, measures and structures related to the rights of the child in Iran are identified and then examined and analyzed using the monograph method and techniques of comparative, structural analysis, documentary analysis, expression of observations and experiences. Taken. The results show that: Conflict and disorganization in the definition of "child" and "childhood" in Iran, Lack of a specific national body for prescribing and policy-making, Denial system of the bodies in charge of protection programs Children, The gap between the definitions of different institutions, including the institution of religion, law and law, and also The non-compliance of any of the defined legal materials with the popular culture and historical memory of the Iranian society, leads to obstacles in improving the legal status. Children in Iran.

Keywords: Child Rights, Iranian Children, National Body of Convention on the Rights of the Child, Covenant on the Rights of the Child, Sociology of Law.

چکیده

مهم‌ترین نمود هر جامعه در رابطه با وضعیت کودکان همان جامعه است. زمانی که ساختار حقوقی یک جامعه، مبهم، ناشناخته، نامنسجم، حداقلی و یا جدا از بستر و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی همان جامعه در طول تاریخ باشد، بیانگر وضعیت نامناسب کودکان در آن جامعه است. در سطح کلان نیز، نمایانگر عدم تمرکز جامعه بر توسعه انسانی پایدار است و می‌تواند هشدار برای مدیران و سیاستگذاران آن جامعه در رابطه با پیشرفت و توسعه‌ی جامعه باشد. پژوهش حاضر به دنبال مطالعه‌ی ساختارهای علمی و اجرایی حقوق کودک در ایران است؛ هدف پژوهشگر، شناسایی نقاط قوت، ضعف علمی و اجرایی در رابطه با حقوق کودک در ایران بوده است. سطح تحلیل پژوهش در سطح کلان و ساختاری است؛ به این شکل که همه‌ی برنامه‌ها، اقدامات و ساختارها در رابطه با حقوق کودک در ایران شناسایی و سپس با استفاده از روش مونوگرافی و تکنیک‌های تحلیل تطبیقی، ساختاری، تحلیل اسنادی، بیان مشاهدات و تجربیات مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج نشان می‌دهند که تعارض و بی‌سازمانی در تعریف «کودک» و «کودکی» در ایران، عدم وجود نهاد ملی مشخصی برای تجویز و سیاستگذاری، سیستم انکار دستگاه‌های متولی برنامه‌های حمایت از کودکان، شکاف در بین تعاریف نهادهای مختلف از جمله نهاد دین، قانون و حقوق و همچنین عدم انطباق هر کدام از مواد حقوقی تعریف شده با فرهنگ عامه و حافظه تاریخی جامعه‌ی ایرانی، منجر به ایجاد موانعی در بهبود وضعیت حقوق کودکان در ایران شده است.

واژگان کلیدی: حقوق کودک، کودکان ایرانی، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، پیمان‌نامه حقوق کودک، جامعه‌شناسی حقوق.

Received: 2021/05/09 - Review: 2021/11/20 - Accepted: 2022/01/12

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۶/۱۴ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۲۹ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۲۲

<p>ارجاع: شعبان، مریم؛ (۱۴۰۰)، تحلیل ساختار حقوق کودک در ایران: بررسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک بر مبنای پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک، تمدن حقوقی، شماره ۹.</p>
<p>Copyrights: Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.</p>
 <p>CC BY-NC-SA</p>

مقدمه

حمایت حقوقی از کودکان در بسیاری از کشورها به طور ساختاریافته و با انسجام قانونی و مناسبی انجام نمی‌گیرد. بسیاری از اقداماتی که در چهارچوب حمایت حقوقی از کودکان در کشورهای مختلف انجام می‌شود بیش از آن‌که پیشگیرانه باشند، اقداماتی هستند که در پاسخ به وضعیت‌های دشواری که برای کودکان روی می‌دهند، انجام می‌شوند. این در حالی است که توسعه کشورها محقق نخواهد شد مگر این‌که کودکان از فرصت‌های لازم برای رشد و بالندگی برخوردار باشند. به همین دلیل در اهداف توسعه هزاره^۱ به صراحت به موضوع حمایت از کودکان یا حقوق کودک توجه شده و جمهوری اسلامی ایران نیز خود را به دستیابی به آن متعهد می‌داند. در واقع، مسائل مربوط به حمایت حقوقی از کودک با تمامی اهداف توسعه در ارتباط تنگاتنگ هستند از کاهش فقر تا آموزش کودکان و از حذف نابرابری جنسیتی گرفته تا کاهش مرگ‌ومیر کودکان و چنانچه به مسائل حمایتی-حقوقی کودکان پرداخته نشود، اکثر اهداف توسعه قابل دستیابی نخواهند بود.

حمایت حقوقی از کودکان در ایران همواره مورد توجه سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی بوده است و فراهم نمودن زمینه و شرایطی عادلانه برای همه‌ی کودکان در ایران، دغدغه‌ی مهمی برای فعالان این حوزه بوده است. تا به حال، تلاش‌های گسترده و طولانی مدتی برای بهبود شاخص‌های حمایت حقوقی از کودکان در ایران صورت گرفته است؛ مثلاً تولد حدود نودونه درصد کودکان ایرانی تا قبل از پنج سالگی ثبت می‌شود (گزارش استانی سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۶) و بیش از

1- Millennium Development Goals- MDG

نودوشش درصد آن‌ها در دوره ابتدائی ثبت نام می‌کنند. کودکان فاقد سرپرست مؤثر، مورد حمایت سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) قرار می‌گیرند و مداخلات اختصاصی برای موارد کودک آزاری در قالب بسته مداخله در بحران در سازمان بهزیستی پیش‌بینی شده و در حال اجراست (گزارش‌های دوره‌ای کارگروه حمایتی و هماهنگی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، ۱۳۹۴-۱۳۹۶). اگرچه خدمات متنوعی برای حمایت حقوقی کودکان در سازمان‌های مختلف پیش‌بینی شده‌اند اما برنامه‌ریزان و ارائه‌کنندگان این خدمات همواره نگرانی‌هایی در مورد پدیده‌هایی نظیر کودک آزاری، ازدواج زیر سن هجده سال و کار کودکان و... داشته‌اند.

قوانین متعددی در خصوص حمایت حقوقی از کودکان تصویب شده‌اند و برنامه‌های متنوعی در کشور برای این منظور طراحی و اجرا می‌شوند اما وجود چنین قوانین و برنامه‌هایی به این معنا نیست که حمایت از کودکان در ایران امری منسجم و بدون کاستی است. اجرای مناسب قوانین موجود و تصویب قوانین جدید برای حمایت از کودکان و توزیع عادلانه خدمات میان آن‌ها از جمله دغدغه‌های اصلی سیستم‌های حمایت از کودک بوده است.

اهمیت بررسی و مطالعه اقدامات حقوقی در عرصه کودکان نیز از این منظر است که ساختار حقوقی^۲ (شامل ساختار رسمی و غیررسمی) مهم‌ترین نمود هر جامعه در رابطه با وضعیت کودکان همان جامعه است. لذا زمانی که ساختار حقوقی یک جامعه، مبهم، ناشناخته، نامنسجم، حداقلی و یا جدا از بستر و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی همان جامعه در طول تاریخ باشد، بیانگر وضعیت نامناسب کودکان در آن جامعه است. در سطح کلان نیز، نمایانگر عدم تمرکز جامعه بر توسعه انسانی پایدار است و می‌تواند هشدار برای مدیران و سیاستگذاران آن جامعه در رابطه با پیشرفت و توسعه‌ی جامعه باشد.

مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در حال حاضر تنها متولی هماهنگ‌کننده در حوزه حمایت حقوقی از کودکان در قالب «حقوق کودک» به شمار می‌رود اما این بدان معنا نیست که در زمان اجرای مداخلات حمایت از کودکان، مؤثر عمل می‌نماید. بنابراین، برای این که بتوان به سوی اقدامات ارتقائی حرکت نمود لازم است وضعیت علمی و اجرائی حقوق کودک در ایران به طور جامع مورد بررسی قرار گیرد و از همین رهگذر خلاءهای موجود شناسائی شوند. زیرا با شناسائی کاستی‌ها، سیاستگذاران و برنامه‌ریزان می‌توانند ضمن لحاظ کردن انسجام و جامعیت سیاست‌ها و برنامه‌ها به برطرف کردن خلاءها توجه ویژه داشته باشند. در نتیجه، یکی از گام‌های مهم در راستای توسعه و

پیشرفت جامعه، توجه به وضعیت کودکان، برنامه‌ریزی برای آن‌ها و ارزیابی عملکرد در سطوح ساختاری کلان و همچنین سطح خرد و کنشگری، در راستای بهبود روزافزون وضعیت کودکان است. در پژوهش حاضر به دنبال ارائه شناختی توصیفی از وضعیت ساختاری حقوق کودک در ایران؛ شناسایی نقاط قوت و ضعف ساختار حامی حقوق کودک در ایران و ارائه راهکارهایی در جهت ارتقاء و بهبود وضعیت ساختاری حقوق کودک در ایران، می‌باشیم. در این راستا به دنبال پرداخت و ارائه پاسخی علمی تحلیلی به پرسش‌های زیر می‌باشیم. «وضعیت علمی و اجرایی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران چگونه است؟ نقاط قوت و ضعف آن کدامند؟ چه راهکارهایی در زمینه‌ی ارتقاء وضعیت علمی و اجرایی حمایت حقوقی از کودکان در ایران می‌توان ارائه نمود؟

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با روش‌های مونوگرافی^۳ انجام شده است؛ در این راستا برای مطالعه‌ی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در وزارت دادگستری به عنوان نمونه مورد مطالعه، از تکنیک‌های متعدد از جمله، تحلیل ساختار، تحلیل برنامه‌ها و اسناد، مشاهده و بیان تجربیات محقق به عنوان عضو ساختار اداری^۴ حقوق کودک در ایران، استفاده شده است. برای گردآوری و تحلیل اطلاعات، بعد از شناسایی کلیه‌ی اسناد، نهادها و ساختارهای مرتبط با موضوع و مطالعه‌ی آن‌ها، محقق با استفاده از مفاهیم حساس، به تحلیل اطلاعات پرداخته و در نهایت با رویکردی تحلیلی، آسیب‌شناسانه و انتقادی نسبت به وضعیت شناسایی شده، به ارائه راهکارهایی در جهت ارتقاء و بهبود وضعیت موجود پرداخته است.

۱- پیشینه تجربی پژوهش

در ارتباط با موضوع مربوط به حمایت حقوقی از کودکان، تحقیقات اندکی در ایران انجام شده است. این تحقیقات نیز اکثراً با تمرکز بر یک مسئله‌ی مشخص در رابطه با کودکان مثل کودکان کار انجام شده و عموماً دچار «فردگرایی روش‌شناختی» هستند، به این معنا که به سراغ کودکان رفته و آن‌ها را مورد مطالعه قرار داده‌اند و نگاه آن‌ها به ساختارها و مطالعه سطوح کلان جامعه نبوده است و یا در نهایت امر، بر یک قانون مشخص در رابطه با کودکان و تحلیل آن تمرکز نموده‌اند مانند قانون حضانت، ازدواج با فرزندخوانده (لغو شده) و...؛ در نهایت امر، مطالعات، گزارش‌ها و منابع رسانه‌ای

3- Monography

۴- نگارنده در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ به عنوان دبیر کمیته اجرایی سند ملی (برنامه عمل جامع حقوق کودک در بازه ۱۴۰۴) در مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک مشغول به کار بوده است و در بازه سال‌های ۱۳۹۶ تا پایان ۱۳۹۷ در کمیته استانی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در استان مرکزی مدیریت علمی و اجرایی را بر عهده داشته است.

پراکنده نشان می‌دهند خشونت، سوءاستفاده و بهره‌برداری از کودکان در ایران به شکل‌های مختلف شامل خشونت در خانواده، تنبیه بدنی در مدارس، کودکان کار، قاچاق کودک، خشونت و بهره‌برداری جنسی و سایر موارد وجود دارند. این امر دال بر آن است که همانند بسیاری از کشورهای منطقه و جهان، ایران نیز در ارتباط با موضوع حمایت از کودکان با چالش‌های قابل توجهی روبه‌رو است. در رابطه با تحلیل و ارزیابی ساختارهای متولی حقوق کودک در ایران، تا به حال پنج پژوهش توسط نگارنده اثر حاضر در رابطه با وضعیت حقوق کودک انجام شده است (شعبان، ۱۳۹۹، ۱۳۹۷، ۱۳۹۶). یکی از دلایل نپرداختن محققان به چنین موضوعی می‌تواند آگاهی تعداد اندکی از افراد به ساختارهای حقوق کودک در ایران باشد، زیرا معمولاً افراد با آگاهی دقیق از ساختار حقوق کودک، مدیران و کارشناسانی هستند که در ساختار اداری متولی علمی و اجرایی حقوق کودک می‌باشند؛ عمده تمرکز اصلی این افراد نیز بر سطح اجراء و بایگانی کردن اقدامات است، لذا به بخش تحلیل کلی اقدامات و یا مطالعه‌ی علمی وضعیت موجود جامعه، توجه اندک و یا اصلاً توجهی ندارند؛ بنابراین نگارنده پژوهش حاضر، به عنوان عضو اسبق مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک و مجری علمی و اجرایی کمیته حقوق کودک استان مرکزی، بخشی از مجموعه اداری مرتبط با حقوق کودک بوده و در اثر حاضر سعی در مطالعه‌ی علمی وضعیت ساختاری حقوق کودکان ایرانی در سطح کلان و ساختاری دارد.

۲- مبانی نظری پژوهش

حقوق کودک، مجموعه‌ای از حقوق بشر برای ارائه‌ی قواعدی در جهت حمایت همه‌جانبه از افرادی است که بر اساس بسترهای اجتماعی و فرهنگی خود، کودک محسوب می‌شوند. لذا، این شرایط اجتماعی و فرهنگی بومی یک جامعه است که حقوق بشر و سپس حقوق کودک را تعریف می‌کنند و متناسب با عناصر بومی خود، مخاطب حقوق کودک را نیز، مشخص می‌کنند. امروزه قدرت‌های جهانی به واسطه‌ی سازمان‌های بین‌المللی، تعاریف و فضای مفهومی خود را پیرامون موضوع‌های مختلفی همچون حقوق کودک، به جوامع دیگر تحمیل می‌کنند، در مقابل چنین اعمال قدرتی، همواره مقاومت جوامع تحت تسلط وجود داشته و دارد؛ عمده دفاع جوامع مقاومت‌کننده، پلورالیسم و تأکید بر حفظ ارزش‌ها و عناصر فرهنگی جوامع مختلف و نفی هرگونه امپریالیسم است. پیرو چنین رویکردهای مقاومتی، در تعریف و بحث از حقوق کودک و پاسخ به پرسش «کودک کیست؟» باید رویکردی بومی داشت؛ اتخاذ رویکردی مبتنی بر شرایط فرهنگی جامعه، نسبی‌گرایی و پلورالیسم فرهنگی، برای دفاع از فرهنگ و هویت کسانی که توسط فرهنگ اکثریت مورد تهدید و سلطه قرار

گرفته‌اند، در جهان امروز، امری ضروری است. چنین رویکردی، ما را به سمت نظریه‌های «پسااستعماری (پست کلونیالیسم)»، «شرق‌شناسی»^۵ و «شرق‌شناسی وارونه» می‌برد.

در این پژوهش، دو رویکرد نظری ضدشرق‌شناسی و شرق‌شناسی وارونه، برای دفاع از پلورالیسم فرهنگی حقوق کودک در سطح جهانی، به خصوص، تلاش برای تعریف بومی از حقوق کودک در جوامع اسلامی از جمله ایران، به ما کمک می‌کند.

شرق‌شناسی بر اساس این اعتقاد بنیان‌گذاری شده است که غرب بر شرق برتری دارد و به دلیل این‌که، شرق ناتوان از شناخت خود است، ضدشرق‌شناسی می‌خواهد به آنان کمک کند تا خود را بشناسند. به عبارتی، شرق‌شناسی شرق را هم به شرقیان و هم به غربیان می‌شناساند. به نظر «اردوارد سعید»^۶ گسترش شرق‌شناسی، همراه با گسترش استعمار اروپائیان بوده است که همراه با مطالعه‌ی زبان، انسان‌شناسی، تاریخ، جغرافیا و تمامی جلوه‌های گوناگون مشرق‌زمین، شبکه‌ای از دانش را تشکیل می‌دهند که شرقی را به ذهن غربی به صورت تصفیه‌شده نشان می‌دهد و بعد از عبور از صافی دانش و قدرت ذهن غربی، با شرق شکل‌گرفته توسط قدرت، شناخته می‌شود. شرق‌شناسی از دیدگاه سعید، مجموع مفروضات غلطی است در قالب چهار باور مرکزی با عنوان؛ روایت استبداد شرقی؛ فقدان تغییر اجتماعی شرق؛ نظریه‌ی شهوت‌رانی و جنسیت؛ فقدان نظم و انضباط اجتماعی شرق؛ بنابراین، شرق «دیگری» غرب است و از جهتی دیگر، شرق‌شناسی، به عنوان ساختی از گفتمان ایدئولوژیک غرب، این امکان را برای اروپائیان فراهم نموده است تا بتوانند شرق را به زیر سلطه و تصرف خود درآورند و آن را استعمار کنند.

در برابر نظر «ادوارد سعید»، «بابی سعید» دو نوع شرق‌شناسی را از یکدیگر متمایز کرد؛ شرق‌شناسی ضعیف؛ که شرق‌شناسی را گفتمانی از امپریالیسم به حساب می‌آورد؛ شرق‌شناسی قوی؛ که ایراد مهم شرق‌شناسی، را تنها عوامل تحریف شده شرق واقعی نمی‌داند، بلکه می‌گوید شرق، چگونه مخلوق شرق‌شناسی می‌شود. «بابی سعید»، کار «ادوارد سعید» را در ردیف روایت ضعیف شرق‌شناسی قرار می‌دهد چرا که معتقد است «ادوارد سعید» بر این باور است که توصیف جوامع شرقی توسط شرق-شناسی، این جوامع را تحریف کرده و به گونه‌ای بد جا انداخته است. پیرو نظرات «بابی سعید»، «شرق-شناسی وارونه» ظهور یافت. در واقع شرق‌شناسی وارونه: -گفتمانی است که روشنفکران و سرآمدان «شرقی» به کار می‌گیرند تا ادعا کنند هویتی «حقیقی» و «اصیل» دارند و سپس این هویت را به چنگ

5- Oriental studies

6- Edward Wadie Said 1935- 2003.

آوردند و مالک شوند. - این شیوه‌ی هویت‌سازی، غالباً به عنوان عامل خنثی‌کننده‌ی روایت غربی‌ها از شرق، وانمایانده می‌شود. - شرق‌شناسان وارونه درصدد هستند تا نشان دهند که اسلام یک کلیت نیست، و بر صورت‌بندی‌های محلی اسلام تأکید دارند. - اگر شرق‌شناسی را گفتمان قدرت در نظر بگیریم، شرق‌شناسی وارونه، گفتمان «مقاومت» است (Bhabha, 1990, 1994).

بنابراین رویکرد شرق‌شناسی وارونه، علاوه بر دفاع از پلورالیسم فرهنگی و حفظ هویت بومی جوامع مختلف، به نقاط تمایز و برتری جوامع تحت سلطه، نیز می‌پردازد، گوئی به دنبال جنبه‌های برتر این جوامع نسبت به جوامع مسلطی است که ادعای برتری مطلق دارند. بنابراین، در پژوهش حاضر، با گزینش نهائی رویکرد نظری شرق‌شناسی وارونه به مطالعه‌ی ساختار حقوق کودک در ایران می‌پردازیم؛ زیرا قدرت‌های جهانی با محوریت سازمان بین‌المللی کنوانسیون حقوق کودک، مبانی حقوقی که برای کودکان تعریف می‌کنند را برتر دانسته و آن را به همه‌ی جوامع توصیه و تحمیل می‌کنند، گوئی مبانی حقوق کودک در هیچ جامعه‌ای را نمی‌پذیرند و خواهان نادیده انگاشتن و رد آن‌ها هستند. لذا، رویکرد شرق‌شناسی وارونه به ما کمک می‌کند که، هویت اصیل جامعه‌ی ایرانی از حقوق کودک و برتری‌های آن را نمایان کرده و با توجه به شرایط بومی ایرانی، به دنبال تولید یک «گفتمان مقاومتی» پیرامون موضوع حقوق کودک باشیم (جمشیدیها و شعبان، ۱۳۹۹، ۹۷۶-۹۷۷).

۳- تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این بخش از پژوهش یافته‌ها را مرور و مورد تحلیل قرار خواهیم داد.

۳-۱- مفهوم کودک در مرجع ملی و کنوانسیون حقوق کودک

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران کودک را تعریف نکرده، لکن در اصل بیست و یکم^۷ خود از واژه «کودکان بی‌سرپرست» استفاده کرده است؛ که این استفاده به نظر می‌رسد کودکی بر کسانی اطلاق می‌شود که به لحاظ شرعی کودک محسوب گردند؛ به تعبیر ساده‌تر، کودکی در این اصل قانون اساسی، همان «صغیر» و «طفل شرعی» را شامل می‌شود و مشخصه آن این است که، هنوز به سن بلوغ نرسیده است.

کنوانسیون حقوق کودک که مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد است و اکثر کشورهای جهان از جمله ایران به آن پیوسته‌اند، کودک را تعریف کرده است؛ بر اساس ماده یکم کنوانسیون حقوق

۷- اصل بیست و یکم: دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید و امور زیر را انجام

دهد: ۲- حمایت مادران، بالخصوص در دوران بارداری و حضانت فرزند و حمایت از کودکان بی‌سرپرست.

کودک ۱۹۸۹ میلادی، منظور از کودک، افراد انسانی زیر هجده سال تمام (میلادی، هجری و شمسی بودن سن کودکی بر اساس تقویم رسمی هر جامعه محاسبه می‌گردد) است. بنابراین، هر فرد زیر هجده سال کودک به شمار می‌رود (پیمان‌نامه حقوق کودک، ۱۹۵۹، ب ۱). بر اساس آنچه که مطرح شد، در رابطه با موضوع حقوق کودک و مسئله‌ی حمایت از کودکان در جامعه، آنچه که بیش از همه حائز اهمیت است، تعریف مفهوم «کودک» و «کودکی» است. زیرا بزرگ‌ترین ابهام در همه‌ی جوامع از جمله ایران، برای حقوق کودکان و تعریف چستی و چگونگی حمایت از آنها، تعریف مفهوم کودک^۸ است.

لازم به توجه است، جوامع در پیوستن به کنوانسیون حقوق کودک و پذیرش پیمان‌نامه حقوق کودک، دارای حق شرط هستند، به این معنا که بعد از پیوستن به کنوانسیون و اعلام پذیرش پیمان‌نامه حقوق کودک، می‌توانند قواعد آن را مبتنی بر شرایط و زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی خود بازتعریف و بومی‌سازی نمایند و آنچه که در این مرحله مهم است، انطباق این بازتعریف و بومی‌سازی با اهداف کلان حمایت از کودکان و یا حقوق بنیادین کودکان است. بنابراین، اولین اقدام هر کشوری که به کنوانسیون حقوق کودک می‌پیوندد، ارائه تعریف بومی خود از کودکی است. هرچند که ایده آل آن از نظر سازمان‌های بین‌المللی تا همان هجده سالگی است.

در ایران بر سر تعریف کودکی و یا بازه زمانی سن کودکی ابهام و اختلاف‌های زیادی وجود دارد؛ این اختلاف‌ها در بین صاحب‌نظران حوزه دین، قانون و حقوق مطرح می‌شوند و چه بسا شرایط پلورالیسم یا کثرت خرده فرهنگ‌ها، قومیت‌ها، مذاهب و ادیان، باعث شده که علاوه بر صاحب‌نظران حوزه دین، قانون و حقوق، در حوزه عرف و کنش مردم نیز عملکردهای متنوع و متفاوتی انجام شود. به عنوان مثال، تعریف اسلام به عنوان دین رسمی در ایران از کودکی بر اساس «بلوغ» است. به این معنی که بلوغ جسمی دختران و پسران را از کودکی خارج کرده و آنها از آن به بعد در دایره جوانان و یا بزرگسالان قرار می‌گیرند. از نظر قانون که مبتنی بر همان شرع اسلام است، دختران تا پیش از سیزده سال تمام شمسی و پسران تا پیش از پانزده سال تمام شمسی کودک محسوب می‌شوند. از نظر حقوقی، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک نیز، بر اساس پیمان‌نامه جهانی کنوانسیون و ماده یک این پیمان‌نامه، هر شخص زیر هجده سال تمام شمسی اعم از دختر و پسر را کودک محسوب می‌کند و در کلیه‌ی اقدامات حمایتی خود در قالب حقوق کودک، این افراد را به عنوان جامعه‌ی مخاطب خود در نظر می‌گیرد؛ در عرف و خرده فرهنگ‌های مختلف در جامعه، والدین مشخص‌کننده‌ی بازه زمانی

دوران کودکی فرزند خود هستند، به این معنا که وضعیت فرهنگی خانواده‌ها و وضعیت اجتماعی و اقتصادی آن‌ها در تعریف شان از طول بازه زمانی کودکی فرزندان خانواده مؤثر است (شعبان، ۱۳۹۹). مثلاً در خانواده‌هایی که دارای فقر اقتصادی هستند، دختران به اولین خواستگار خود شوهر داده می‌شوند و ازدواج زودهنگام دختران یکی از راهکارهای کاهش بار اقتصادی خانواده برای نگهداری و تربیت فرزندان است (استیرنس، ۱۳۸۸، ۵۴).

بر اساس آنچه که مطرح شد، بزرگ‌ترین ابهام در جامعه‌ی ایران، تعریف مفهوم کودک و کودکی بر اساس شرایط اجتماعی و فرهنگی ایران در طول تاریخ است. در این رابطه تا به حال پژوهش منسجمی انجام نشده است و بدون مبنای دقیق پژوهشی و علمی نیز، نمی‌توان مبنایی برای تعریف کودکی بر اساس واقعیت‌های اجتماعی و تاریخی مطرح نمود و لذا بدون پژوهش علمی، هیچ حرفی قابل استناد و دفاع نیست و در سطح یک ادعا نیز باقی می‌ماند. البته پژوهش به شکلی که در نهایت بتوان، بر اساس زمینه‌ی اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ی ایران در طول تاریخ، برساخت جامعه از مفهوم کودکی را ارائه نمود، نمونه‌ی چنین پژوهشی رساله دکتری^۹ نگارنده در دانشگاه تهران است که به عنوان رساله برتر نیز برگزیده شده است.

۳-۲- ظهور ساختار حقوق کودک در سطح بین‌المللی و ظهور مرجع ملی در ایران

مسئله‌ی حقوق کودکان، مسئله‌ی جدیدی نیست. شروع آن به دوران بعد از جنگ جهانی اول باز می‌گردد. یکی از طرفداران اولیه‌ی حقوق کودک، «اگلانتین جب»^{۱۰}، بنیانگذار مؤسسه‌ی نجات کودکان در انگلستان در سال ۱۹۱۹ میلادی بود. وی عقیده داشت که کودکان، به شدت قربانی سیاست‌های اقتصادی غلط و خطاهای سیاسی و جنگی می‌باشند و در بسیاری از مواقع، فدای مسائل سیاسی می‌شوند. پس از پایان جنگ جهانی اول، به سبب پیامدهای جنگ و آسیب‌هایی که از این راه بر کودکان وارد آمد، در سال ۱۹۲۴ میلادی «اعلامیه‌ی حقوق کودک» در ژنو تنظیم شد که بیشتر، در زمینه‌ی تغذیه، بهداشت و مسکن برای کودکان جنگ‌زده و آواره و حمایت آنان در برابر آسیب‌های جسمی و روانی ناشی از جنگ بود. تأسیس صندوق بین‌المللی کودکان (یونیسف^{۱۱}) در سال ۱۹۴۶ میلادی، گام مهمی برای پرداختن به مسائل حقوقی کودکان جهان بود. یونیسف بر اساس قطعنامه‌ی مجمع عمومی ملل متحد، بعد از جنگ جهانی دوم برای رهائی چهارده کشور اروپائی از بند فقر،

۹- جامعه‌شناسی کودکی در ایران: ظهور و دگرگونی

10- Aglantin job

11- Unicef

گرسنگی، بیماری، بی‌سرپرستی و آوارگی، پایه‌گذاری گردید. همچنین، اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ میلادی^{۱۲}، نیز منبع دیگری برای پیمان‌نامه حقوق کودک بود؛ زیرا این اعلامیه، تمام انسان‌ها را بدون توجه به ویژگی‌ها شامل می‌شود که طبعاً کودکان را نیز دربر می‌گیرد.

در سال ۱۹۵۹ میلادی، اعلامیه‌ی حقوق کودک^{۱۳}، به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید که در واقع، اساس و بنیان کنوانسیون حقوق کودک را پی‌ریزی نمود؛ در واقع پیمان‌نامه حقوق کودک یک کنوانسیون بین‌المللی است که حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کودکان را بیان می‌کند. دولت‌هایی که این معاهده را امضاء کرده‌اند موظف به اجرای آن هستند و شکایت‌های مربوط به آن نیز به کمیته‌ی حقوق کودک ملل متحد تسلیم می‌شود.

کمیته حقوق کودک ملل متحد نهادی برای بررسی پیشرفت کشورهای عضو در دستیابی به تحقق تعهدات ناشی از پیمان است که به موجب ماده ۴۳ کنوانسیون تأسیس شده و از ده کارشناس تشکیل می‌شود که از اتباع کشورهای عضو با توجه به پراکندگی جغرافیایی و نظام‌های حقوقی اصلی انتخاب می‌شوند. وظیفه‌ی اصلی این کمیته بررسی گزارش‌های رسیده از کشورهای عضو کنوانسیون، ارائه پیشنهادها یا توصیه‌های کلی بر اساس بررسی گزارش‌ها، درخواست مشاوره و مساعدت فنی از صندوق کودکان ملل متحد، سازمان‌های تخصصی ملل متحد و دیگر نهادهای دارای صلاحیت است. این کنوانسیون در بیستم نوامبر ۱۹۸۹ میلادی، مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت و به این ترتیب مقبول‌ترین سند حقوق بشر در تاریخ بشر است. همچنین در قرارداد بین‌المللی رفع هر نوع تبعیض‌نژادی ۱۹۴۵ میلادی^{۱۴}، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ میلادی^{۱۵} و کنوانسیون حداقل سن اشتغال کودکان ۱۹۷۳ میلادی^{۱۶} مباحثی در ارتباط با حقوق کودکان بیان شده است.

طرح کنوانسیون حقوق کودک که به ابتکار کشور لهستان و تلاش پروفیسور «آدام لوباتنکل»^{۱۷} از این کشور (که به مناسبت سال بین‌المللی حقوق کودک، اقدام به تهیه‌ی پیش‌نویس کنوانسیون نمود) در سال ۱۹۸۹ میلادی، به اتفاق آرا تصویب شد (Sharon&vlaarding erbroek,1999,15) که از یک مقدمه و پنجاه و چهار ماده تشکیل یافته است. چهل و یک ماده‌ی آن مربوط به حقوق کودک می‌شود

12- Universal declaration of Human Rights (1948)

13- Declaration of the Rights of Child 20 November (1959)

14- International covenant on civil and political rights and the optional protocol thereto (1966)

15- International covenant on the elimination of all forms of racial discrimination (1965)

16- covenant on the minimum age for employment (1973)

17- Adam Lubulka

و سیزده ماده‌ی آن مربوط به نحوه‌ی اجرای آن در هر کشور. تاکنون، یکصد و نود و یک کشور جهان به آن پیوسته‌اند و فقط کشورهای ایالات متحده آمریکا و سومالی تا به حال به این کنوانسیون ملحق نشده‌اند (شعبان، ۱۳۹۷، ۱۴۷).

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۲ و با مصوبه مجلس شورای اسلامی به کنوانسیون حقوق کودک ملحق شد. از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۸ وزارت امور خارجه به نمایندگی از دولت، امور مربوط به اجرای مفاد کنوانسیون را نظارت و گزارش ادواری را تنظیم و ارسال می‌نمود. از دی ماه ۱۳۸۸، با مصوبه دولت، وزارت دادگستری به عنوان مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک تعیین و اقدامات خود را آغاز نمود. با تصویب آئین‌نامه مرجع، شورای هماهنگی متشکل از نهادهای دولتی و غیردولتی مرتبط، تشکیل و دبیرخانه مرجع ملی شکل گرفت.

۳-۳- ماهیت حقوق کودک در مرجع ملی و کنوانسیون حقوق کودک

کنوانسیون حقوق کودک، شامل پنجاه و چهار ماده و دو پروتکل اختیاری بوده که چهار اصول پایه‌ای آن را جهت می‌دهند: یک- هیچ کودکی نباید از تبعیض رنج ببرد. دو- زمانی که در رابطه با کودکان تصمیم‌گیری می‌شود، باید منافع عالی آنان در راس قرار گیرد. سه- کودکان حق حیات داشته و باید رشد کنند. چهار- کودکان حق دارند آزادانه عقاید و نظرات خود را ابراز کنند و این نظرات در تمامی اموری که به آن‌ها مربوط می‌شود، باید مورد توجه قرار گیرند (پیمان‌نامه حقوق کودک، ۱۹۵۹).

آن‌چه که در رابطه با این چهار اصول حائز اهمیت است نسبت تعریف مفاهیم مرکزی آن بر اساس شرایط اجتماعی و فرهنگی هر جامعه است. به این معنا که ایدئولوژی حاکم بر هر جامعه است که تبعیض، منافع عالی، حق حیات، حق آزادی در عقاید و... را تعریف می‌کند. بنابراین، به عنوان مثال در یک جامعه‌ی اسلامی، رعایت حجاب برای دختران یک الزام دینی و حتی قانونی است، بر این اساس آزادی در انتخاب پوشش به عنوان یک بعد از آزادی عقاید به معنای کلی وجود ندارد. در نتیجه، از جمله مهم‌ترین مسئله‌ها در رابطه با حقوق کودک و یا حتی حقوق بشر، تفسیرپذیری آن‌ها بر اساس شرایط و بسترهای اجتماعی و فرهنگی جامعه است.

پیمان جهانی حقوق کودک بر اساس نیازهای کودکان ناشی از سه ضرورت، تدوین شده است: یک- اهمیت دوران کودکی: دوران کودکی در رشد و پرورش کودکان اهمیت ویژه‌ای دارد، در واقع پایه و اساس رشد جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی کودکان در این سال‌ها شکل می‌گیرد. از

این رو توجه به این دوران از راه وضع قوانین مناسب برای کودکان و تلاش در راه بهتر کردن زندگی آنان، امری ضروری است. دو- آسیب‌پذیری کودکان: کودکان به علت شرایط سنی خود آسیب پذیرند و نیاز به حمایت و مراقبت بزرگ ترها دارند. آسیب‌پذیری کودکان ایجاب می‌کند که با وضع قوانین مناسب و حمایت و مراقبت لازم از آنان، رشد و سلامت جسم و روان آنان را تأمین نماییم. سه- تفاوت کودکان با بزرگسالان: ضرورت قوانین خاص برای کودکان از این اصل اساسی روان شناسی ناشی می‌شود که کودکان نه تنها از نظر کمیت، بلکه از نظر کیفیت با بزرگسالان تفاوت‌های اساسی دارند و خواست‌ها، نیازها و ویژگی‌های خود را دارند (پیمان‌نامه حقوق کودک، ۱۹۵۹). بنابراین از نظر حقوقی نیز، نیاز به قوانین خاصی دارند که با بزرگسالان متفاوت است.

آنچه که در رابطه با این سه ضرورت در پیمان‌نامه حقوق کودک حائز اهمیت است، «تعریف کودکی» است. زیربنا و مبنای اساسی برای اهمیت دادن به کودکان و دوران کودکی آن‌ها، پذیرش آسیب‌پذیری کودکان و به رسمیت شناختن تفاوت‌های کودکان و بزرگسالان، تعریف از «کودکی» است. تعریف مفاهیم نیز، کاملاً نسبی است و از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر و زمانی به زمان دیگر متفاوت است. در نتیجه، فراگیر بودن و مخاطبان حقوق کودک، در همه‌ی جوامع یکسان و یک‌شکل نیستند و کاملاً به شرایط اجتماعی و فرهنگی جوامع بستگی دارد. بنابراین، در ایران تعریف دقیقی برای کودکی وجود ندارد و تا به حال نیز، پژوهش بومی، مشخص و متمرکزی در این زمینه انجام نشده است.

مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران همانند سایر نهادهای ملی حقوق کودک در دنیا، وظایفی چون تدوین طرح‌ها و برنامه‌های ارتقای حقوق کودک، ترویج احترام به شخصیت وی از طریق ارائه نظرات مشورتی در زمینه مقررات، رویه‌ها و برنامه‌های مرتبط با حقوق کودک، ایجاد هماهنگی بین‌بخشی و تسهیل‌گری در این راه، پیشنهاد اصلاح قوانین و مقررات موجود، پایش و ارزیابی وضعیت رعایت حقوق کودک در جامعه و ارائه گزارش به مقامات و مراجع مسئول، انجام مطالعات مربوط به حقوق کودک و تبادلات علمی با مراکز علمی و تحقیقاتی را بر عهده دارد (شعبان، ۱۳۹۴، ۱-۵).

تدوین «برنامه جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴» و اجرای آن از ابتدای سال ۱۳۹۵ برای یک دوره ده ساله، طراحی و اجرای بانک اطلاعات^{۱۸} جامع کودکان و نوجوانان^{۱۹} و همکاری و

۱۸- به سامانه آماری کودکان در ایران با عنوان «گنج انسان» مراجعه شود: www.ganjensan.ir

تعامل با دستگاه‌های دولتی، قضائی، انتظامی، قانونگذاری، نظارتی و همچنین سمن‌های فعال حوزه کودک و متخصصان و فعالان این حوزه از دیگر عملکردهای مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک است (برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴، ۱۳۹۴).

مسئله اساسی در رابطه با این سامانه آماری حقوق کودک در ایران این است که، این سامانه هرچند که بر اساس کاربرگ‌های مشخص گزارش‌گیری از سازمان‌های عضو مرجع ملی، ساخته شده است، اما سازمان‌ها به ارائه گزارش خود بر اساس کاربرگ‌ها متعهد نیستند، علاوه بر این آمارهای ارائه شده توسط آن‌ها مخدوش، ناصحیح و ناکامل هستند. با توجه به این که این سامانه در سال ۱۳۹۴ طراحی شده، در اوایل سال ۱۳۹۵ توسط وزیر وقت دادگستری، با عنوان «گنج انسان» رونمایی شد، اما تا به حال هیچ آمار موثقی در هیچ بخش از گونه‌های کودکان (کودکان بازمانده از تحصیل، بی‌سرپرست، کودکان کار و...) بارگذاری نشده است. عامل اصلی این موضوع، عدم وجود نیروی متخصص مصرّ و پیگیر، برای پیگیری گزارشات کمی و کیفی از سازمان‌های مربوطه است. هرچند که وجود سامانه، به شکلی که همه‌ی دستگاه‌های عضو مرجع و دستگاه‌های حوزه سیاستگذاری به آن دسترسی مستقیم دارند، منجر به شناخت و تصمیم‌گیری و سیاستگذاری دقیق‌تر در این حوزه می‌شود؛ اما متأسفانه تاکنون خروجی مشخصی حتی برای گزارش‌نویسی داخلی و خارجی نداشته است.

برنامه جامع حقوق کودک، توسط تیم تخصصی از متخصصان حقوق و علوم اجتماعی، بر اساس پیمان‌نامه حقوق کودک و کلیه برنامه‌ها و اقدامات چهارده دستگاه فعال در حوزه کودکان، تدوین شده است. روند طراحی این برنامه بر اساس مدل زیر بوده است؛

فرآیند تدوین برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان

در ایران، برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان مبتنی بر ارزش‌ها و قواعد بنیادین زیر است: یک- تضمین برابری و عدم تبعیض نسبت به کودکان و نوجوانان: هر کودک و نوجوانی، حق توسعه و بالندگی تا سر حد ظرفیت خود را دارا است. این برنامه برای تمام کودکان و نوجوانان بدون هیچ-گونه تبعیضی قابل اعمال خواهد بود. هیچ کودک و نوجوانی نباید بر پایه عواملی؛ نظیر سن، جنسیت، نژاد، طایفه، وضعیت سلامت، وضعیت اقتصادی، روابط مذهبی یا سیاسی مورد تبعیض یا رفتار نابرابر قرار گیرد. از تمامی کودکان در مقابل انواع اشکال سوءاستفاده، سهل‌انگاری، سوءرفتار، بهره‌کشی جنسی یا اقتصادی و دیگر اشکال بهره‌کشی، حضور و مشارکت مستقیم و غیرمستقیم در محاصمات مسلحانه و دیگر موارد تعارض اجتماعی حمایت می‌شود.

دو- رعایت منافع عالیه کودک و نوجوان: منافع عالیه کودک و نوجوان در تنظیم تمام مفاد برنامه عمل جامع در اولویت قرار گرفته است و کلیه اقداماتی که از سوی نهادهای دولتی و غیردولتی مخاطب این برنامه انجام می‌شود و بر کودکان و نوجوانان تأثیرگذار است، باید بر اساس ارزیابی تأثیرات آن بر کودکان و نوجوانان و پیشبرد منافع آنان صورت گیرد.

سه- مشارکت جوئی: کودکان و نوجوانان قادر به فهم اموری هستند که مستقیم یا غیرمستقیم بر آنها تأثیر می‌گذارد؛ لذا به دیدگاه‌ها و نظرات آنها توجه می‌شود و آنها می‌توانند در تصمیم‌گیری‌های ناظر بر موضوعات مرتبط با خود مشارکت داشته باشند.

چهار- نقدپذیری و پاسخگویی: تمام مسئولان، قانونگذاران، تصمیم‌سازان، والدین، معلمان، ارائه‌دهندگان خدمات و دیگر افراد دست‌اندرکار نسبت به حمایت و ارتقاء حقوق کودکان و نوجوانان پاسخگو و نقدپذیر هستند.

پنج- رویکرد جنسیت محور: نیازها و نقش‌های آینده دختران و پسران در جامعه با ابتناء بر تصمیم‌گیری آگاهانه مبتنی بر رویکرد جنسیت‌محور مورد توجه واقع شده است. این ارزش با رویکرد اسلامی، نافی انگاره‌ها، باورها و نقش‌های جنسیتی محدودکننده مشارکت مؤثر و مثبت کودکان و نوجوانان دختر در زندگی فردی و اجتماعی آنها می‌باشد.

شش- خانواده محوری: از آنجا که طبق موازین اسلامی و به موجب اصل دهم^{۲۰} قانون اساسی

۲۰- اصل دهم: از آنجا که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.

جمهوری اسلامی ایران خانواده بنیادی‌ترین واحد اجتماع است، نقش و جایگاه خانواده؛ به عنوان نهادی برای حمایت از کودکان و نوجوانان و فراهم‌سازی بستر امن رشد و توسعه برای آن‌ها در نظر گرفته شده است و در تمام اقدامات مربوط به کودکان و نوجوانان اولویت با اقداماتی است که منجر به حمایت از کودک و نوجوان در محیط خانواده و عدم جدائی او از این نهاد حمایتی می‌شود. هفت - دانش بنیان بودن: رویکردها و روش‌های علمی و روزآمد در تمام موارد سیاستگذاری، قانونگذاری و امور اجرایی مربوط به این حیطه لحاظ شده است.

مسئله‌ی اساسی در تحقق این ارزش‌های بنیادین توسط مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، شکاف و حتی تعارض ساختارهای داخلی است. به این معنا که ساختار قانون رسمی جامعه و عقاید شرع، ساختار حقوق کودک (برنامه‌های مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران)، فعالان مدنی، عرف جامعه و خرده فرهنگ‌های متنوع، با یکدیگر انطباق ندارند و حتی با یکدیگر در تضاد و تعارض هستند. مثلاً طبق شرع اسلام، دختر از نه سالگی بالغ است و می‌تواند ازدواج کند، قانون سیزده سال تمام شمسی را مبنای بلوغ دختران و حداقل سن ازدواج آن‌ها قرار داده است، برنامه جامع حقوق کودک در ایران و مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، هر فرد زیر هجده سال را کودک می‌شمارد و در ارائه حمایت‌های خود کلیه‌ی دختران و پسران زیر هجده سال تمام شمسی را شامل می‌شود، این موضوع توسط فعالان جامعه‌ی مدنی نیز پیگیری می‌گردد، در حالی که، در عرصه عرف و خرده فرهنگ‌های جامعه، کاملاً نسبیست و تکثر وجود دارد، به شکلی که ازدواج دختران زیر نه سال تمام شمسی در مناطقی مانند سیستان و بلوچستان و خراسان هم مشاهده می‌گردد (مظفریان، ۱۳۹۵، ۵۲). این عدم انطباق قواعد، هنجارها و خرده فرهنگ‌ها مانعی اساسی برای تحقق ارزش‌های بنیادین برنامه - های حقوق کودک در ایران است.

جمهوری اسلامی ایران بعد از پیوستن به کنوانسیون حقوق کودک، پیرو حق شرط و بومی‌سازی پیمان‌نامه حقوق کودک، برنامه‌ی جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴ را تدوین نموده و در اواخر سال ۱۳۹۴ بعد از تصویب مجلس شورای اسلامی به اجرا گذاشته است. شرح مواد این برنامه، معادل با برنامه‌های پیمان‌نامه حقوق کودک در قالب یازده راهبرد بومی به شرح زیر مطرح شده‌اند. راهبرد اول: ارتقاء وضعیت حقوق بنیادین کودکان و نوجوانان (رفع تبعیض ناروا؛ تضمین حق حیات، بقاء و رشد کودک؛ تضمین حق آزادی عقیده، وجدان، مذهب و بیان، متناسب با قوانین داخلی شرع مقدس؛ تضمین حق دسترسی کودکان به اطلاعات مناسب؛ تضمین حق کودک به شنیده شدن)

راهبرد دوم: ارتقاء روابط خانوادگی و مراقبت‌های جایگزین (کاهش موارد محرومیت دائم یا موقت از مراقبت خانواده؛ تقویت، توانمندسازی و مسئولیت‌پذیری خانواده برای نگهداری، رشد و پیشرفت کودک؛ ارتقاء وضعیت نگهداری از کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست)

راهبرد سوم: گسترش و تأمین سلامت و رفاه اولیه کودکان و نوجوانان (گسترش جامعیت و کفایت تأمین اجتماعی و تسهیلات ویژه کودکان؛ بهبود وضعیت سلامت کودکان؛ ارتقاء حمایت از کودکان در معرض خطر و پرخطر؛ ارتقاء موازین بهداشتی، رفاهی و توانبخشی)

راهبرد چهارم: ترویج، تقویت و نهادینه‌سازی فرهنگ دوستدار کودک و نوجوان (ارتقاء آگاهی جامعه از حقوق کودکان؛ کاهش آداب، رسوم و رویه‌های مضر برای سلامت کودکان، نظیر ازدواج و بارداری زودهنگام و یا ختنه دختران؛ تقویت آداب، رسوم و رویه‌های دوستدار کودک و نشر معارف دینی در حوزه تربیتی و اخلاقی)

راهبرد پنجم: تقویت فعالیت‌های آموزشی، پرورشی، ورزشی، فرهنگی و تفریحی (توسعه فرصت‌های برابر آموزشی، پرورشی، ورزشی، فرهنگی و تفریحی؛ ارتقاء توانمندی‌های روحی و روانی؛ بهبود جامعه‌پذیری و آماده‌سازی کودکان برای داشتن زندگی اجتماعی شایسته؛ گسترش مراکز و فعالیت‌های آموزشی، دینی، پرورشی، ورزشی، فرهنگی، هنری و تفریحی؛ بهبود برنامه‌های اوقات فراغت؛ افزایش توانمندی‌های علمی، عملی و توسعه مهارت‌آموزی متناسب با جنسیت، آمایش سرزمین و نیاز بازارکار)

راهبرد ششم: گسترش مراقبت‌های ویژه از کودکان (تقویت تدابیر حمایتی از کودکان در معرض خطر و در خطر؛ گسترش حمایت‌های حقوقی و قضائی از کودکان؛ ایجاد محیط ایمن اطلاعاتی برای کودکان؛ ارتقاء بازپروری کودکان در تماس با قانون)

راهبرد هفتم: بهبود ساختار و نظام مدیریت (استانداردسازی ساختارها، فرآیندها و روش‌ها؛ توسعه نظام پایش، نظارت و مدیریت اطلاعات؛ افزایش مشارکت مردمی و جامعه مدنی؛ توسعه اطلاع‌رسانی و پاسخگوئی)

راهبرد هشتم: توسعه قوانین و مقررات (اصلاح و روزآمدسازی قوانین و مقررات؛ تنقیح و یکپارچه‌سازی قوانین و مقررات)

راهبرد نهم: توسعه علمی و پژوهشی (ارتقاء فعالیت‌های پژوهشی؛ ارتقاء وضعیت نظام پژوهش با رویکرد کاربردی نمودن نتایج پژوهش‌ها)

راهبرد دهم: توسعه و توانمندسازی منابع انسانی (تأمین منابع انسانی متناسب با نیازها؛ بهبود نظام

جذب، استخدام، ارزشیابی و ارتقاء منابع انسانی؛ توسعه آموزش منابع انسانی) راهبرد یازدهم: توسعه همکاری های بین المللی (گسترش همکاری با کشورها و نهادهای بین المللی) هر کدام از این راهبردها، در راستای تحقق برنامه‌های پیمان‌نامه حقوق کودک مطرح شده‌اند، که برای تطبیق راحت‌تر در جدول زیر به صورت خلاصه در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند.

مواد حقوق کودک در جهان و ایران			
ماده	محوریت ماده‌ها	شرح ماده‌ها	در برنامه جامع حقوق کودک در ایران
۱	تعریف کودک	کودک کسی است که سن او کمتر از هجده سال باشد مگر این که بر اساس قانون قابل اعمال، سن قانونی کمتر تعیین شده باشد	سیزده سال تمام شمسی برای دختران و پانزده سال تمام شمسی برای پسران
۲	منع تبعیض	حقوق این پیمان‌نامه بدون استثناء متعلق به همه کودکان است و دولت‌ها باید کودکان را در برابر هر نوع تبعیض، حمایت کنند	راهبرد اول
۳	منافع کودک	در هر اقدامی باید منافع عالی‌ه کودک مورد توجه قرار گیرد در صورتی که والدین یا سرپرستان کودک در این زمینه کوتاهی کنند، دولت‌ها باید حمایت و مراقبت لازم را از کودکان به عمل آورند	مستتر در همه‌ی یازده راهبرد
۴	تحقق حقوق کودکان	دولت‌ها باید در اجرای پیمان حقوق کودک بیشترین تلاش خود را به کار ببندند	مستتر در همه‌ی یازده راهبرد
۵	سرپرستی والدین	دولت‌ها باید حقوق و مسئولیت‌های والدین یا کسی که سرپرستی کودک به عهده او می‌باشد را در ارتباط با پرورش کودک، محترم بشمارند	راهبرد دوم
۶	بقاء و پیشرفت	هر کودک دارای حق طبیعی زندگی است و دولت‌ها باید زندگی، بقاء و رشد کودک را تضمین کنند	راهبرد اول
۷	نام و ملیت	هر کودک حق دارد از نام و ملیت مشخص،	راهبرد پنجم

مواد حقوق کودک در جهان و ایران			
ماده	محوریت ماده‌ها	شرح ماده‌ها	در برنامه جامع حقوق کودک در ایران
		برخوردار شود	
۸	هویت کودک	دولت‌ها باید از هویت کودک که شامل نام، ملیت و پیوندهای خانوادگی او می‌شود، حمایت کنند	راهبرد دوم؛ راهبرد پنجم
۹	جدائی از والدین	کودک حق دارد که با والدین خود زندگی کند و نمی‌توان او را به اجبار از پدر و مادر خود جدا کرد مگر این که این امر، به سود او باشد	راهبرد دوم
۱۰	پیوستن به خانواده	کودکان و والدین آن‌ها حق دارند به منظور ملحق شدن به یکدیگر کشوری را ترک یا دوباره به کشور خود بازگردند	راهبرد ششم؛ راهبرد یازدهم
۱۱	منع انتقال غیرقانونی کودک	دولت‌ها باید از انتقال غیرقانونی کودکان به وسیله والدین یا افراد دیگر به سایر کشورها ممانعت کنند	راهبرد ششم؛ راهبرد یازدهم
۱۲	آزادی عقیده کودک	کودک حق دارد در مواردی که به زندگی وی مربوط می‌شود، آزادانه عقیده خود را بیان کند	راهبرد اول
۱۳	آزادی بیان کودک	کودک حق دارد عقاید خود را بیان کند و بدون توجه به مرزها کسب اطلاعات نماید	راهبرد اول
۱۴	آزادی اندیشه و مذهب	دولت‌ها باید آزادی اندیشه و مذهب کودک و حق هدایت کودک توسط والدین خود را محترم بشمارند	راهبرد اول
۱۵	آزادی اجتماعی	کودکان حق دارند که با یکدیگر ارتباط داشته و تشکیل اجتماعات دهند	راهبرد اول
۱۶	حفظ حریم کودک	امور خصوصی، خانوادگی و مکاتبات کودکان باید در برابر هر نوع دخالت، بی حرمتی و افتراء، محافظت شود	راهبرد اول
۱۷	دسترسی به اطلاعات مناسب	دولت‌ها باید امکان دسترسی کودکان به اطلاعات مناسب را تضمین کنند و در حمایت آنان در برابر اطلاعات زیان‌آور بکوشند	راهبرد اول

مواد حقوق کودک در جهان و ایران			
ماده	محوریت ماده‌ها	شرح ماده‌ها	در برنامه جامع حقوق کودک در ایران
۱۸	مسئولیت والدین	والدین در رشد و پرورش کودکان مسئولیت مشترک دارند و دولت‌ها باید در این امر به آنان کمک کنند	راهبرد دوم؛ راهبرد پنجم
۱۹	منع بدرفتاری با کودک	دولت‌ها موظف هستند کودک را از هر نوع بدرفتاری والدین یا سرپرستان دیگر محافظت کنند و برای جلوگیری از هر نوع سوءاستفاده از کودک، اقدامات مناسب اجتماعی را انجام دهند	راهبرد اول؛ راهبرد دوم؛ راهبرد سوم؛ راهبرد چهارم؛ راهبرد پنجم؛ راهبرد ششم،
۲۰	کودکان بی سرپرست	دولت‌ها باید به کودکان محروم از خانواده کمک کنند و جایگزین مناسبی برای آنان تعیین نمایند	راهبرد دوم
۲۱	فرزندخواندگی	در کشورهایی که نظام فرزندخواندگی وجود دارد، این امر باید با توجه به منافع عالی‌ه کودک و با کمک مقامات ذیصلاح، انجام گیرد	راهبرد دوم
۲۲	کودکان پناهنده	دولت‌ها باید با همکاری سازمان‌های ذیصلاح، کودکان پناهنده یا پناهجو را مورد حمایت قرار دهند	راهبرد سوم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هشتم؛ راهبرد یازدهم
۲۳	کودکان معلول	کودکان معلول برای برخورداری از یک زندگی مناسب، به آموزش، پرورش و مراقبت ویژه نیاز دارند	راهبرد سوم؛ راهبرد پنجم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هفتم
۲۴	خدمات بهداشتی	کودکان حق دارند از بالاترین سطح بهداشت و خدمات پزشکی برخوردار شوند. دولت‌ها باید بر گسترش و مراقبت‌ها و آموزش‌های همگانی بهداشتی، توجه خاص مبذول دارند	راهبرد سوم
۲۵	بررسی موقعیت کودک	وضع کودک‌کی که از طرف دولت به افراد یا خانواده‌ها سپرده می‌شود، باید مورد ارزیابی منظم قرار گیرد	راهبرد دوم؛ راهبرد ششم
۲۶	تأمین اجتماعی	هر کودک حق دارد از تأمین اجتماعی از جمله	راهبرد سوم

مواد حقوق کودک در جهان و ایران			
ماده	محوریت ماده‌ها	شرح ماده‌ها	در برنامه جامع حقوق کودک در ایران
		بیمه اجتماعی برخوردار شود	
۲۷	سطح زندگی	هر کودک حق دارد از سطح زندگی برخوردار شود که رشد جسمی، ذهنی، روانی و اجتماعی او را تأمین کند	راهبرد سوم؛ راهبرد پنجم
۲۸	آموزش و پرورش	برخورداری از آموزش و پرورش حق هر کودک است و دولت‌ها باید امکان آموزش ابتدائی رایگان و اجباری را برای همگان فراهم آوردند	راهبرد پنجم
۲۹	آموزش ارزش‌ها	هدف آموزش و پرورش باید رشد شخصیت و توانائی‌های کودک به کامل‌ترین صورت باشد و کودک را برای یک زندگی فعال در یک جامعه آماده سازد	راهبرد پنجم
۳۰	کودکان اقلیت‌های قومی و مذهبی	کودکان اقلیت‌های قومی و مذهبی حق برخورداری از فرهنگ خود و انجام اعمال مذهبی و تکلم به زبان خویش را دارا هستند	راهبرد اول
۳۱	بازی و فعالیت‌های فرهنگی	کودک حق بازی، تفریح و مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی و هنری را دارد	راهبرد اول؛ راهبرد پنجم؛ راهبرد هشتم
۳۲	کار کودکان	کودک باید در برابر هر کاری که رشد و سلامت او را تهدید می‌کند، حمایت شود. دولت‌ها باید حداقل سن کار و شرایط کار کودکان را مشخص کنند	راهبرد چهارم؛ راهبرد هشتم، راهبرد هشتم
۳۳	مواد مخدر	کودکان باید در مقابل استفاده از مواد مخدر و شرکت در تولید و توزیع آن، حمایت شوند	راهبرد چهارم؛ راهبرد هشتم، راهبرد هشتم
۳۴	سوءاستفاده جنسی	دولت‌ها باید کودکان را در برابر هر نوع سوءاستفاده جنسی مورد حمایت قرار دهند	راهبرد چهارم؛ راهبرد هشتم، راهبرد هشتم
۳۵	خرید و فروش کودک	دولت‌ها باید اقدامات لازم را برای جلوگیری از خرید و فروش و ربوده شدن کودکان به عمل	راهبرد چهارم؛ راهبرد هشتم، راهبرد هشتم

مواد حقوق کودک در جهان و ایران			
ماده	محوریت ماده‌ها	شرح ماده‌ها	در برنامه جامع حقوق کودک در ایران
		آورند	
۳۶	دیگر شکل‌های استثمار	کودک باید در مقابل هرگونه استثمار که سلامت و رشد او را به مخاطره می‌اندازد، مورد حمایت و محافظت قرار گیرد	راهبرد سوم؛ راهبرد چهارم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هشتم
۳۷	منع شکنجه	هیچ کودکی نباید مورد شکنجه، رفتار ستمگرانه و بازداشت غیرقانونی قرار گیرد. اعمال مجازات اعدام و حبس ابد در مورد کودکان باید ملغی گردد	راهبرد اول؛ راهبرد چهارم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هشتم
۳۸	درگیری‌های مسلحانه	هیچ کودک زیر پانزده سال نباید در درگیری‌های مسلحانه شرکت کند. دولت‌ها باید در زمان درگیری‌های مسلحانه از کودکان مراقبت و حمایت به عمل آورند	راهبرد اول؛ راهبرد دوم؛ راهبرد ششم
۳۹	توان بخشی کودکان	دولت‌ها موظف هستند از کودکان آسیب‌دیده از جنگ، بدمرطاری و استثمار، مراقبت و حمایت کنند	راهبرد اول؛ راهبرد چهارم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هشتم
۴۰	دادرسی ویژه کودکان	کودکان بزهکار برای دفاع از خود حق دارند از رفتار مناسب، معاضدت و مشورت قانونی برخوردار شوند و در حد امکان از اعمال مجازات شدید در مورد آنان پرهیز شود	راهبرد چهارم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هشتم
۴۱	رجحان قوانین موثرتر	هیچ یک از مواد پیمان‌نامه حاضر، قوانین داخلی یا بین‌المللی لازم‌الاجراء در کشورهای عضو که در جهت تحقق حقوق کودک مؤثر باشند را تحت تأثیر قرار نمی‌دهند	راهبرد چهارم؛ راهبرد ششم؛ راهبرد هشتم
	۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸ ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴،	در مورد چگونگی اجرای پیمان و عملکرد دولت‌ها در ارتباط با آن است	راهبرد یازدهم

با توجه به مواد پیمان‌نامه و راهبردهای برنامه جامع، برای تحقق کلیه مفاد پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک، در برنامه عمل جامع، راهبردهائی اندیشیده شده است که هر کدام از این راهبردها، در قالب چندین برنامه و هر برنامه، در قالب چندین فعالیت به اجرا در می‌آیند. که متولی هر کدام از این فعالیت‌ها، چهارده سازمان عضو در مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران هستند، که در رابطه با کودکان، ردیف بودجه و مسئولیت‌هایی را عهده‌دار هستند (برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴، ۱۳۹۴، ۴-۱۲).

اما مسئله‌ی اساسی در برنامه عمل جامع حقوق کودک، شرح اقدامات موجود است. به این معنا که در قالب یازده راهبرد، کلیه چهارده دستگاه که دارای برنامه‌های حمایتی برای کودکان در ایران هستند مورد پایش قرار گرفته‌اند و هر دستگاه کلیه اقدامات انجام شده، در حال انجام و یا پیش‌بینی شده برای اجرای خود را اعلام نموده است، بعد از این پایش، کلیه موارد در قالب یازده راهبرد جمع شده و بعد از آن کلیه فعالیت‌ها و اقدامات دستگاه‌های مربوطه، توسط بالاترین مقام آن دستگاه، مورد تأیید و تعهد و اجراء قرار گرفته است.

در این رابطه، چند مورد منجر به ضعف وضعیت حقوق کودک و ساختارهای مربوط به حقوق کودک در ایران شده است:

محدود شدن نقش مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک به یک دستگاه هماهنگ و پیگیری‌کننده‌ی صرف و ضعف توان تجویزی برای اجرای یک اقدام، منجر به کاهش بازدهی و اقدام مؤثر آن شده است. مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران، تشکلی است که با عنوان «مرجع» مصوبه هیات دولت است، لذا نظارت و هماهنگی آن محدود به قوه مجریه می‌باشد و لذا فاقد اختیارات سیاست‌گذاری است و به درستی و راستی بدون اتکاء به اعتبار متصدیان و مسئولان آن، نقش محدود و صرفاً هماهنگ‌کننده دارد و به هیچ وجه، جای نیاز جامعه به یک نهاد ملی را نمی‌تواند پر کند.

کمبود نیروی متخصص برای پیگیری اقدامات و فعالیت‌های مورد تعهد کلیه چهارده دستگاه در برنامه جامع حقوق کودک، در مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در ایران و ناتوانی این نهاد در امکان جذب نیروی جدید، به دلیل ضعف بوروکراسی از جمله فریه شدن سیستم اداری دولتی و ناتوانی وزارت دادگستری برای جذب نیروی جدید با تخصص مرتبط و علاقه‌مند به حقوق کودک.

ضعف فرهنگ کودک‌محوری در جامعه، به شکلی که کودکان عموماً به عنوان کنشگران جامعه به رسمیت شناخته نمی‌شوند و معمولاً به عنوان متعلقات والدین خود محسوب می‌گردند، لذا استقبال عمومی از حقوق کودکان در جامعه محدود است.

مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در حال حاضر تنها متولی هماهنگ‌کننده در حوزه حمایت از کودکان به شمار می‌رود. نمایندگان سازمان‌های مرتبط با حوزه کودکان در این مرجع عضو هستند و در جلسات آن شرکت می‌کنند اما این بدان معنا نیست که آن‌ها در زمان اجرای مداخلات حمایت از کودکان هماهنگ عمل می‌کنند. رویکردهای سازمانی معمولاً در تصمیم‌گیری‌ها و سیاستگذاری‌های مرتبط با کودکان در اولویت قرار می‌گیرند و همین امر موجب می‌شود تعیین اولویت‌ها برای حمایت از کودکان بیش از آن که مبتنی بر نیازهای کودکان باشد، بر رویکردهای سازمانی منطبق باشند.

انکار، همچنان یکی از مکانیزم‌های سازمان‌ها برای مواجهه با پدیده‌های مختلف مرتبط با کودکان است. بی‌تردید زمانی که پدیده‌ای انکار می‌شود، راه‌حلی نیز برای آن در نظر گرفته نخواهد شد. سیستم‌های حمایتی ناکارآمد نه تنها نمی‌توانند حمایت مناسبی از کودکان به عمل آورند، بلکه می‌توانند زمینه را برای بروز نوعی خشونت ثانویه در مورد کودکان فراهم آورند.

عدم توافق در مورد گروه‌های دارای اولویت بیشتر همواره دلیل مهمی برای ضعف اقدامات بین‌بخشی حمایت از کودکان بوده است. بی‌تردید معرفی تعدادی از گروه‌های کودکان به عنوان گروه‌های دارای اولویت بیشتر به این معنا نیست که ارائه خدمات حمایتی به سایر گروه‌های کودکان باید متوقف شود. تعیین گروه‌های دارای اولویت می‌تواند شرایط را برای توجه خاص و ارائه خدمات ویژه و با سرعت بیشتر به گروه‌هایی از کودکان فراهم کند که نیاز بیشتری به حمایت دارند.

۳-۴- نهادهای اجرائی همکار با مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک

در سطح بین‌المللی، به منظور بررسی پیشرفت کشورهای عضو در تحقق تعهدات مندرج در پیمان حقوق کودک و افزایش همکاری‌های بین‌المللی در این زمینه، کمیته بین‌المللی حقوق کودک تشکیل شده است. کمیته می‌تواند از سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر ارگان‌های سازمان ملل متحد جهت شرکت در جلسات کمیته یا ارائه گزارش دعوت به عمل آورد؛ و نیز، بر حسب مورد از سازمان‌های تخصصی، صندوق کودکان سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌های ذیصلاح درخواست نماید نظرات تخصصی خود را در مورد اجرای پیمان ارائه نمایند. آشنا کردن عموم مردم، خانواده‌ها و کودکان نیز با مفاد پیمان‌نامه حقوق کودک با استفاده از شیوه‌های گوناگون آموزشی، تبلیغی و اطلاع‌رسانی انجام می‌شود.

در ایران، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک چهار کارگروه را در ذیل خود تشکیل داده است، که چهارده سازمان متولی حقوق کودک، در این چهار کارگروه عضویت دارند و به شکل مستمر (معمولاً

ماهانه) جلساتی در مرجع برای هر کارگروه برگزار می‌گردد و نماینده سازمان‌هایی که در هر کارگروه عضویت دارند، در جلسات حاضر شده و انتظار می‌رود برای پیشبرد اقدامات کارگروهی که در آن عضو هستند، علاوه بر وظایف دستگامی خود در برنامه عمل جامع، تلاش کنند.

کارگروه‌های چهارگانه شامل کارگروه حقوقی - قضائی که قوه قضائیه از جمله اعضای اصلی آن است. کارگروه آموزش و اطلاع‌رسانی که صداوسیما و آموزش و پرورش از جمله اعضای اصلی آن هستند. کارگروه پیش و ارزیابی که سازمان‌های مردم‌نهاد از جمله مهم‌ترین اعضای آن برای نظارت بر اجراء و تحقق وظایف دستگام‌ها در برنامه عمل جامع حقوق کودک در ایران هستند. کارگروه حمایتی و هماهنگی که کلیه‌ی چهارده دستگام متعهد در برنامه عمل جامع در آن عضو می‌باشند، که به شکل دوره-ای از روند کار خود گزارشی ارائه نموده و موانع خود را (مانند موانع مالی یا عدم هماهنگی دستگام مشارکت‌کننده در تحقق یک برنامه و...) جهت رفع آن‌ها در کارگروه مطرح می‌کنند. این چهار کارگروه، تحقق راهبردها، برنامه‌ها و فعالیت‌های برنامه عمل جامع حقوق کودک را سرعت می‌بخشند، زیرا، در این چهار کارگروه‌ها سازمان‌ها بر اساس تعهدات خود در برنامه عمل جامع مورد بازخواست قرار می‌گیرند و نماینده حاضر در جلسه باید از طرف سازمان خود پاسخگو باشد، حضور سازمان‌های مردم‌نهاد نیز، موجب انتقال و آگاه‌سازی مسئولان مربوط به حقوق کودک در ساختار اداری نسبت به وضعیت کودکان در جامعه می‌شوند؛ و همین مورد پیرو اصل «منعطف بودن» برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در افق ۱۴۰۴، باعث انتقال نیاز کودکان جامعه - به یک حمایت در زمینه‌ای خاص - به مدیران و مسئولان اداری می‌گردد و این منجر به هم‌فکری نمایندگان دستگام‌ها در کارگروه‌ها برای تعریف یک برنامه جدید و فعالیت‌های مرتبط در جهت حمایت از کودکان و استفاده از ظرفیت سازمان‌ها برای تحقق این برنامه‌ی جدید می‌گردد. اصلی‌ترین مسئله‌ای که در این چهار کارگروه مطرح است عدم ثبات نمایندگان هر دستگام در کارگروه می‌باشد، این مورد تا حد زیادی ناشی از سرسری انگاشتن و عدم جدیت دستگام‌ها و نمایندگان برای تحقق برنامه عمل جامع و تعهدات آن‌ها در این برنامه است. لذا عدم ثبات نماینده‌ی معرفی شده توسط سازمان برای حضور در کارگروه‌های مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، یکی از موانع پیشبرد مستمر تعهدات سازمان‌ها است.

در راستای تلاش اعضای مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در سال ۱۳۹۵، ایجاد مراجع استانی برای رسیدگی به وضعیت حقوق کودکان، در زیرمجموعه دفاتر بانوان و خانواده‌اندازی‌ها تشکیل شد و از آن به بعد، دفاتر بانوان و خانواده‌اندازی‌ها مسئول رسیدگی به وضعیت کودکان در هر استان و گزارش آن به مراجع بالاتر هستند.

سازمان‌های عضو حقوق کودک در برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در ایران، در افق ۱۴۰۴، فعالیت‌هایی را متعهد هستند که به صورت دوره‌ای روند اجرای آن‌ها توسط کارگروه پایش و ارزیابی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، مورد ارزیابی و نظارت قرار می‌گیرد. سازمان بهزیستی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت کشور (اعم از ثبت احوال، سازمان امور اتباع، کلیه استانداردها، فرمانداری‌ها، شهرداری‌ها و...)، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان زندان‌ها، وزارت بهداشت و درمان، وزارت علوم و تحقیقات، وزارت کار و تعاون، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، سازمان صداوسیما، قوه قضائیه، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، هر کدام چندین فعالیت را متعهد هستند که در جدول زیر به اختصار مطرح شده‌اند. آنچه که در این مورد حائز اهمیت است، منعطف بودن برنامه عمل جامع و امکان اضافه شدن فعالیت‌های سازمان‌ها برای اجراء است.

سازمان‌های متعهد به حقوق کودک و فعالیت‌های آن‌ها در برنامه عمل جامع حقوق کودک		
ردیف	نام دستگاه	تعداد فعالیت‌های تعهد شده
۱	مرجع ملی حقوق کودک	۸۷
۲	سازمان بهزیستی	۲۰۳
۳	وزارت آموزش و پرورش	۱۳۵
۴	وزارت کشور (استاندارداری‌ها، شهرداری‌ها، دهداری‌ها، ادارات اتباع بیگانه، سازمان ثبت احوال)	۹۲
۵	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۷۰
۶	سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی	۶۲
۷	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۵۰
۸	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۳۰
۹	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۲۸
۱۰	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۲۱
۱۱	معاونت امور زنان ریاست جمهوری	۲۰
۱۲	سازمان صداوسیما	۲۰
۱۳	قوه قضائیه (معاونت پیشگیری از جرم)	۱۵
۱۴	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	۳

۱۵	سازمان مدیریت و برنامه ریزی	۰
-	جمع کل	۸۳۶

در نتیجه باید گفت، با توجه به هدف اساسی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، برای ایجاد زندگی بهتر برای کودکان و تلاش در راه رشد هماهنگ و متعادل آنان در زمینه‌های اساسی رشد جسمی، ذهنی، عاطفی، روانی، اجتماعی و دستیابی به این هدف، چهار محور اساسی رشد، بقاء، حمایت و مشارکت را مورد توجه است؛ که در برنامه عمل جامع و قالب یازده راهبرد، دویست و بیست و سه برنامه و هشتصد و سی و شش فعالیت مورد پیگیری قرار می‌گیرد.

تعداد اهداف، برنامه و فعالیت‌ها به تفکیک هر راهبرد در برنامه عمل جامع				
ردیف	راهبرد	اهداف اختصاصی	برنامه	فعالیت
۱	ارتقاء وضعیت حقوق بنیادین کودکان	۶	۲۵	۸۳
۲	ارتقاء روابط خانوادگی و مراقبت‌های جایگزین	۳	۱۷	۵۵
۳	تأمین سلامت و رفاه اولیه‌ی کودکان	۴	۳۳	۱۳۰
۴	ترویج، تقویت و نهادینه‌سازی فرهنگ دوستدار کودک	۳	۱۸	۵۹
۵	تقویت فعالیت‌های آموزش و پرورش	۶	۳۵	۱۳۸
۶	گسترش مراقبت‌های ویژه	۴	۲۴	۸۶
۷	بهبود ساختار و نظام مدیریت	۴	۳۰	۱۱۶
۸	توسعه قوانین و مقررات	۲	۲۱	۹۷
۹	توسعه علمی و پژوهشی	۲	۸	۲۵
۱۰	توسعه توانمندسازی منابع انسانی	۳	۱۱	۴۴
۱۱	توسعه همکاری‌های بین‌المللی	۱	۱	۳
جمع کل	یازده مورد	۳۸	۲۲۳	۸۳۶

۳-۵- پروتکل‌های الحاقی پیمان‌نامه حقوق کودک و تعهدات ایران به کنوانسیون حقوق کودک

در بیست و پنجم مه ۲۰۰۰، الحاق دو پروتکل اختیاری به کنوانسیون مورد پذیرش مجمع عمومی سازمان ملل متحد قرار گرفت. یکی «پروتکل الحاقی درباره‌ی خرید و فروش کودکان، خودفروشی کودکان و هرزه‌نگاری کودکان» که این اقدامات را در کشورهای عضو ممنوع می‌سازد. دیگری «پروتکل الحاقی درباره‌ی به کارگیری کودکان در مناقشات مسلحانه» که خدمت سربازی اجباری افراد زیر هجده سال را ممنوع می‌کند و اعضاء تعهد می‌کنند از هر اقدام ممکن برای جلوگیری از ورود

کودکان به گروه‌های مسلح استفاده کنند. در ایران، به دلیل ساختار مذهبی جامعه و تأکید بر آموزه‌های دین اسلام، در قانون و عرف، خرید و فروش کودکان، خودفروشی کودکان و هرزه‌نگاری کودکان ممنوع است و هرگونه اقدامی در این زمینه، جرم تلقی شده، اقدام کننده مورد مجازات قرار می‌گیرد؛ هرچند که به گفته‌ی دورکیم، حدی از جرم و جنایت در جامعه طبیعی است (دورکیم، ۱۳۷۷). در جامعه‌ی ایران هم نمی‌توان منکر وجود این جرایم شد، هرچند که مسائل مربوط به امور جنسی از جمله خودفروشی و هرزه‌نگاری در ایران به شدت تابو است و آمار مشخص و شفافی در مورد آن‌ها وجود ندارد اما واقعیت‌های اجتماعی از جمله، مورد آزار و اذیت جنسی قرار گرفتن چند کودک در طول یک دهه‌ی اخیر، بیان کننده وجود این مسائل تابو است؛ هرچند که جمهوری اسلامی ایران پیرو ارزش‌های خود این پروتکل الحاقی را پذیرفته و طبق مفاد پروتکل، برای حمایت از کودکان، تدابیر قانونی و حمایت از اقدامات مدنی را اندیشیده است.

در رابطه با «پروتکل الحاقی درباره‌ی به کارگیری کودکان در مناقشات مسلحانه»، جمهوری اسلامی ایران، هیچ اجباری برای حاضر شدن کودکان در مخاصمات مسلحانه ندارد و قانون خدمت سربازی اجباری نیز، برخلاف بسیاری از جوامع، فقط برای مردان هجده سال به بالا است، به این معنا، که پیرو شرع اسلام و قانون مبتنی بر شرع، جهاد یا جنگ با دشمنان بر زنان واجب نیست و این مردان هستند که موظف به نبرد با دشمن می‌باشند؛ لذا حضور زنان در مبارزات مسلحانه اختیاری و به میل آن‌ها است، همان طور که در جنگ ایران و عراق، زنان بسیاری داوطلبانه در جنگ شرکت کردند. در رابطه با کودکان نیز اجباری به حضور آن‌ها در جنگ نیست، مگر این که با اجازه‌ی والدین و با میل خودش تمایل به حضور داشته باشد؛ در چنین حالتی امکان پذیرش و آموزش او به عنوان سرباز و مبارز جنگی توسط نظامیان وجود دارد.

نتیجه و پیشنهادها

هرچند که در رابطه با مسائل مربوط به کودکان و بحث‌های حقوقی در رابطه با کودکان پژوهش‌ها و مطالعات زیادی انجام شده است اما در رابطه با تحلیل ساختارهای سطح کلان و مطالعه‌ی وضعیت‌های ساختاری پیرامون حقوق کودک در ایران، تا به حال پژوهش منسجمی صورت نگرفته است. یکی از دلایل اصلی این موضوع «شکاف در بین فعالان حوزه ساختاری حقوق کودک و فعالان دانشگاهی در عرصه پژوهش» است؛ لذا مدیران، مشاوران و کارشناسان ساختار اصلی حقوق کودک یعنی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، فرصت کافی برای انجام فعالیت‌های پژوهشی همگام با فعالیت‌های اداری را

ندارند برای همین، اطلاعات و شناخت کسانی که با ساختارهای رسمی و اداری حقوق کودک آشنا هستند، جدای از عرصه‌ی علمی باقی می‌ماند؛ در حالی که تجربیات اجرایی مسئولان بیانگر وضعیت حقوق کودک در عرصه‌ی عمل است. بنابراین، محقق در این پژوهش به دنبال تحلیل وضعیت ساختاری و انعکاس وضعیت سازمانی به عرصه‌ی تفهم، تفسیر و تحلیل‌های علمی بوده است.

مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، به عنوان یک نهاد متولی بهبود و اصلاح وضعیت حقوق کودکان در ایران، بعد از پیوستن جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون، در وزارت امور خارجه تشکیل شد و در سال ۱۳۸۸ به وزارت دادگستری منتقل شده و در زیرمجموعه‌ی اداره کل حقوق بشر و به عنوان حد اعلا‌ی حقوق بشر شروع به فعالیت نمود. مسئله‌ی اصلی ضعف کادر اداری مرجع، بهره‌مندی از نیروهای علمی و اجرایی مرتبط با حوزه حقوق کودک از جمله متخصصان حقوق، جامعه‌شناسی، روانشناسی و مددکاری اجتماعی است؛ علاوه بر این، تعریف آن به عنوان مرجع، آن را به یک نهاد هماهنگی صرف محدود کرده و لذا حق سیاستگذاری و تجویز به سازمان‌های متولی حوزه‌های کودکان ندارد؛ بنابراین حوزه عملکرد آن محدود و کم‌اثر است. علاوه بر این، تدوین برنامه عمل جامع حقوق کودک (به عنوان برنامه بومی ایران در زمینه‌ی حقوق کودک و اقدامی در راستای بومی‌سازی پیمان‌نامه حقوق کودک) پیرو حق شرط همه‌ی جوامع از جمله ایران، صرفاً در حد جمع‌اقدامات سازمان‌های مختلف متولی از کودکان باقی ماند.

تشکیل چهار کارگروه، حقوقی- قضائی، حمایتی هماهنگی، آموزش و اطلاع‌رسانی و پایش و ارزیابی، در مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، هرچند منجر به ایجاد اهرم فشار برای سازمان‌های متولی حمایت از کودکان در جهت اقدامات مؤثرتر شد اما عدم حضور نماینده ثابت سازمان‌ها در جلسات کارگروه‌ها و وجود انکار، به عنوان یکی از مکانیزم‌های سازمان‌ها برای مواجهه با مسئولیت و تعهدشان به کودکان است. بی‌تردید زمانی که پدیده‌ای انکار می‌شود، راه‌حلی نیز برای آن در نظر گرفته نخواهد شد بنابراین سیستم‌های حمایتی ناکارآمد نه تنها نمی‌توانند حمایت مناسبی از کودکان به عمل آورند، بلکه می‌توانند زمینه را برای بروز نوعی خشونت ثانویه در مورد کودکان فراهم آورند.

آنچه که بیش از همه نیازمند توجه است، تعریف جمهوری اسلامی ایران از مفهوم «کودکی» و «کودک» است. زیرا پیرو حق شرط جمهوری اسلامی ایران در پذیرش مفاد پیمان‌نامه و انطباق آن با شرایط بومی جامعه، اصلی‌ترین گام، بیان تعاریف مشخص، جامع و مانع برای مفاهیم مرکزی است. بنابراین، ایران نیازمند پژوهشی تجربی و تاریخی است؛ به شکلی که بتوان با در نظر داشتن روند تحولات اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ی ایران در طول دوران‌های تاریخی مختلف، بر ساخت جامعه را از

کودک و کودکی تفهیم کرد؛ زیرا تعریفی که مستخرج از میدان تجربی جامعه نباشد، از بستر اجتماعی، کنشگران و اذهان عمومی منفک است، لذا هر اقدامی هم که مبتنی بر آن تعریف شود از طرف کنشگران جامعه پذیرفته شده نیست و مردم آن را جدای از خود و تجویزی می‌دانند، نه امری که در هویت اجتماعی و فرهنگی آن‌ها نهفته است. لذا پژوهشگر، در رساله خود به که پژوهش حاضر بر اساس بخشی از یافته‌های آن نگارش شده است به دنبال استخراج این مفهوم از لایه‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ی ایران در طول دوران‌های مختلف تاریخ بوده است؛ به همین دلیل رساله مذکور از جمله اولین و جامع‌ترین پژوهش‌ها برای ارائه شناختی جامع و زمینه‌مند از مفهوم کودک و کودکی در جامعه‌ی ایران با توجه به حافظه تاریخی آن بوده است. تعریف مفهومی کودک و کودکی مهم‌ترین اقدام در مطالعات کودکی و حقوق کودک است. زیرا عدم توافق و اجماع بر سر تعاریف مفاهیم کودک و کودکی در ایران، منجر به بروز تعارضات بین گروهی و بی‌سازمانی اجتماعی شده است. به گونه‌ای که متفکران عرصه مذهب، قانون و حقوق هر کدام ارجاعات نظری مختلفی دارند و از طرف دیگر فرهنگ عامه و عرف مردم نیز، مبانی مفهومی و نظری مجزائی را باز نمود می‌کنند. بنابراین، چنین تعارضاتی منجر به بی‌سازمانی شده است، به شکلی که بر اساس تعریف مفاهیم، هنجارهای متکثر در زمینه‌ی کودکان ارائه می‌شوند در حالی که هیچ کدام ضمانت اجرای تام ندارند و در عین حال هیچ‌کدام بدون اثر نیستند.

بنابراین آن‌چه که به مسئولان پیشنهاد می‌شود: ارائه تعریف مفاهیم «کودک» و «کودکی» به شکل بومی تاریخی، با روش‌های علمی- تجربی. تعیین نماینده ثابت برای هر سازمان در کارگروه‌ها. بازبینی برنامه عمل جامع حقوق کودک در افق ۱۴۰۴ و اصلاح آن بر اساس تعاریف بومی تاریخی. شناسایی کودکان نیازمند حمایت و در اولویت. رایزنی برای اعلام نیازهای کودکان در اولویت حمایت به دستگاه‌ها و تلاش برای ارائه برنامه‌های حمایتی جدید توسط دستگاه‌ها علاوه بر تعهدات پیشین آن‌ها. تلاش برای تعریف یک نهاد ملی با توان تجویزی و سیاستگذاری در حوزه حقوق کودک در ایران.

منابع

فارسی

- استیرنس، پیتر، ۱۳۸۸، **دوران کودکی در تاریخ جهان**، ترجمه سارا ایمانیان، چاپ اول، تهران، نشر اختران.
- برنامه عمل جامع حقوق کودک و نوجوان در ایران در افق ۱۴۰۴، ۱۳۹۴، مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در وزارت دادگستری.

- جمشیدیها، غلامرضا و شعبان، مریم، ۱۳۹۹، شرق‌شناسی وارونه‌ی حقوق کودک: با تأکید بر حقوق کودک ایرانی - اسلامی، **مجله مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران**، شماره ۳۶.
- دورکیم، امیل، ۱۳۷۷، **خودکشی**، ترجمه نادر سالارزاده امیری، تهران، نشر دانشگاه علامه طباطبایی.
- شعبان، مریم، ۱۳۹۴، شیوه‌نامه داخلی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک در وزارت دادگستری.
- شعبان، مریم، ۱۳۹۶، **اجرای حقوق کودک در ایران: شناسایی اولویت‌های حمایت از کودکان در استان مرکزی**، دفتر امور بانوان و خانواده استانداری مرکزی، اراک، ایران.
- شعبان، مریم، ۱۳۹۷، **اجرای حقوق کودک در ایران: سنجش وضعیت کودکان در استان مرکزی**، دفتر امور بانوان و خانواده استانداری مرکزی، اراک، ایران.
- شعبان، مریم، ۱۳۹۹، **تحلیل جامعه‌شناختی کودکی در ایران: ظهور و دگرپذیری**، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- گزارش استانی سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۶، **گزارش ثبت احوال استان مرکزی**، اراک، ایران.
- گزارش‌های دوره‌ای کارگروه حمایتی و هماهنگی مرجع ملی کنوانسیون حقوق کودک، ۱۳۹۴-۱۳۹۶.
- مظفریان، رایحه، ۱۳۹۵، **حلقه: نگاهی به ازدواج زود هنگام در ایران**، تهران، نشر روشنگران و مطالعات زنان.

لاتین

- Bhabha, Homi (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Bhabha, Homi (1990). *Nation and narration*. London: Routledge.
- *convention on the minimum age for employment* (1973).
- *Convention on the Rights of the Child, Adopted and opened for signature* (1959)
- *International convention on civil and political rights and the optional protocol thereto* (1966).
- *International convention on the elimination of all forms of racial discrimination* (1965).
- *The American Convention On Human rights* (1969) .
- Sharon, detrick; Paul vlaarding erbroek (1999), *Gobalization of child Law*, Martinus Press.

وبسایت

- سامانه آماری کودکان در ایران با عنوان «گنج انسان» www.ganjensan.ir

قوانین

- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

Legal Civilization

Biannual No.9/Fall 2021 & Winter 2022

ISSN:2783-1841
ISSN:2783-1922

- Review of Legal Solutions for Mining and Trading of Digital Currencies: Legal Gaps and Solutions*SHima Naderi, Majid Motallebi
- Analysis the Jurisprudential Principles of Torture and Delay at Implementation Preemption *Morteza Rahimi
- Achievements and Challenges of Multiplicity and Recidivism in the Law on Reducing the Punishment of Imprisonment Imposed in 2020 with a Practical Approach*Abolfath KHaleghi, Zahra Mirzaei
- Review of Technology Transfer Contract in Iranian Subject Law*Afshin Mojahed
- Explain the Principle of Information in the Light of the Previous Consent Procedure of the Rotterdam 2003 Convention*Mohammad Mobini Far, Marziyeh Fathi Bornaji
- The Position of Dispute Resolution Commissions in Lawsuits between the Islamic Revolutionary Guard Corps and Tehran Municipality*Mohammadreza Yazdi, Mojtaba Salek Razi
- the effects and conditions of retrial in Iranian and French lawani, Mohammad Reza Burbur
- Effects of Divorce on the Law of Iran, France and the United Kingdom *Maisam Sobhani
- Analysis of Child Rights in Iran: Review of the National Body Convention of Rights of Child Based on the Universal Convention of the Rights of the Child *Maryam SHA'ban
- The Relationship between Insult and Freedom of Expression in the Light of the Islamic Penal Code and the Press Law*Amirhossein GHazaei Alamdari
- Principles and Rules Governing Professional Ethics in the Legal Profession *Rostam Ali Akbari, Yasser SHakeri
- Religious Pluralism in the Islamic Penal Code*Mohsen Hamidipour
- Effects and Conditions of Absentee Proceedings in Iranian and French Law Sayyed Jafar Hashemi Bajegani, Mostafa Afzali Goroh
- Criminal Responsibility of Governments for Environmental Crime in the Light of Regional and International Cooperations*Sajad Tayebi
- Analysis of the performance of the International Court of Justice in the case of violation of the 1955 Amity Agreement between the Islamic Republic of Iran and the United States of America*Mohammad Setayesh Pur, Eisa Poodat
- Conceptual and Philosophical Challenges of Terrorism in Confrontation of Human Rights Nourooz Kargari
- Economic Analysis of the Externality of Property use by Comparative Study of Iranian Law Yadullah Dadgar, Akram Ehsani
- Functions and Challenges of Mediation in Iran (Looking at Some European Countries and International Documents)*Sayyed Abbas Mousavi
- Privacy in the Legal System of Iran and Islam*Ali Akbari, Mahdi Falahian
- Prisoners' Rights from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law with a look at International Documents*Gholamreza Izadpanah, Vajehe Izadpanah
- Analysis of the Assassination of Iranian Nuclear Scientists from the Perspective of Domestic and International Law*Mohammad Khalil Salehi, Mohammad Salmani Farahmand
- Effects of Life Insurance Contract from the Perspective of Imami Jurisprudence and Iranian Law Sayyed Sajad Khalooei Tafti
- Protecting Agency Judges in an Age of Politicization: Evaluating Judicial Independence and Decisional Confidence in Administrative Adjudications*Reza Tajarlou, Mohammad Javad Shafaghi, Fatemeh Mafi
- the Rights of Victims and Offenders in the French Criminal Procedure Criticisms and Challenges Sadegh Fetili, Ebrahim Moghdam
- Review and Analysis of the Obligation to Observe Caution in Common Law Rezahosain Gandomkar, Farzad Karami kolmoti
- A Comparative Study of Crime Cost Assessment in Criminal Law and Shiite Jurisprudence Esmaeil Kashkoulain, Mahdi Naghavi
- An Introduction to the Theory of Legal Personality in Imami Jurisprudence*Sayyed Alireza Amin
- Examining the Pillars of Civil Liability of Municipalities in Judicial Procedure Sayyed Vahid Mirmezami, Faezeh Bahador
- Compensation for Innocent Convicts in the Law of Iran and America Ahmadreza Kenarkoohi, Salameh Abolhasani
- Research on the Importance of Offer in Iranian Civil Law and the UNIDROIT Principles Morteza Javan Sarand